

Učíme se venku

OŽIVLÁ HISTORIE

www.ucimesevenku.cz

UČÍME SE VENKU PODPORUJÍ

Ministerstvo životního prostředí

UNITED NATIONS
Informační centrum OSN v Praze

DĚKUJEME

Vydalo Vzdělávací centrum TEREZA, z.ú. v roce 2018

Autor Justina Danišová, TEREZA, vzdělávací centrum

Fotografie Justina Danišová

Ilustrace Eva Dostálová, Justina Danišová, Anna Kulíčková

Jazykové korektury Adéla Hronová Hamplová

Grafická úprava Studio VOALA

Vzdělávací centrum TEREZA, z.ú.

Haštalská 17, 110 00 Praha 1

+420 224 816 868

tereza@terezanet.cz

www.ucimesevenku.cz

www.terezanet.cz

CHCETE UČIT VENKU?

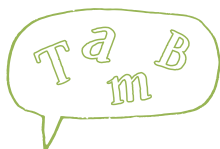
? PROČ?

Učení venku přináší dětem řadu výhod. Kromě rozvoje psychického i fyzického zdraví jim pomáhá zlepšovat pozornost, vzdělávací výsledky, motivaci k učení i vztahy ve třídě. Všechny benefity učení venku jsme popsali v knize *Tajemství školy za školou*, která je volně ke stažení na www.ucimesevenku.cz/tajemstvi-skoly-za-skolou.

? JAK?

Cest ven je mnoho. Můžete začít krátkými aktivitami, vyráběním jednoduchých pomůcek, využít zkušeností kolegů, kteří již venku učí nebo otestovat celou lekci na konkrétní téma. Stačí si jen vybrat, kterým tématem chcete začít! ↓

JAZYKY

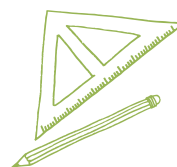
Čtení a psaní venku
otvírá fantazii

LABORATOŘ 1 + 2

Bádání venku přináší
nové objevy i setkání

ČÍSLA

Hmatatelné počty
a geometrie v praxi

ATELIÉR

Nekonečné množství materiálu
i možností ke tvoření
a zároveň výstavní síň

OŽIVLÁ HISTORIE

Historie na vlastní kůži

KDE A JAK ZAČÍT

Největší interaktivní učebna
začíná za vašimi dveřmi

Nové publikace vznikly díky podpoře Magistrátu hlavního města Prahy. Děkujeme.
www.ucimesevenku.cz

1 DOBA KAMENNÁ - ŽIVOT

Cíl:	Vyzkoušet si pár situací z běžného dne v době kamenné. Postavit si obydlí, připravit jídlo, ošetřit zranění a možná i prožít rituál pohřbu.
Čas:	40 minut
Věk:	ZŠ
Místo:	okolí školy
Období:	teplejší část roku
Pomůcky:	přírodniny (větvě, kameny, plody), provázky, jednoduché látky či kožešiny

1 SROVNÁNÍ

Tentokrát bude přechod ven ze třídy něčím výjimečným. Přeneseme nás nejen ven, ale i do naší daleké historie. Navštívíme dobu kamennou a budeme si moci vyzkoušet řadu věcí z tehdejšího každodenního života lidí. Než se přesunete do historie, pokuste se s dětmi zapsat své odhady, v čem se lišil každodenní život v době kamenné od dnešního. Co teď víme o tom, jak se oblékali? Kde bydleli? Jak se zdobili? Kam chodili třeba k doktorovi?

2 OBLEČENÍ

Není nutná dokonalost, jde nám o prožitek. Látky, případně kožešinové doplňky mají mít funkci „přenášedla“, které pomůže dětem vžít se do role lidí v době kamenné. Když se budou samy oblékat do kusů látek či kožešin a zdobit se šperky z přírodnin jako lidé v době kamenné, budou do učení vtažené mnohem víc než při výkladu ve třídě.

TIP NA ZDOBENÍ: Pírka do vlasů, jeřabiny na krk, ornamenty na rukách či tváři namalované hlínou. Stačí, když si každé dítě samo či ve skupině vytvoří malou ozdobu, která ho pomůže vtáhnout do každodennosti doby kamenné.

3 OBYDLÍ

Děti na obrázcích v knihách prozkoumají, jak bydleli lidé v době kamenné — dost se to lišilo od našich domů. Pokud skupiny chtějí, mohou si zkusit postavit několik modelů obydlí z doby kamenné: nejdříve zapíchají do země větvičky do kruhu, přes ně přehodí kusy kůry nebo napodobeniny zvířecích kůží (ty vystříhnou ze zbytků látek a pomalují voskovkami, pastelkami nebo hlínou), pak už jen dotvoří dalšími přírodninami, např. kamínky, plody, pískem. Opět není nutné tvořit přesné repliky, ale zažít si vše vlastními smysly.

4 JÍDLO

Ne vždy se zdařil lov. Velkou část potravy získávali v době kamenné sběrem v přírodě. Děti si mohou vyzkoušet uspořádat malou hostinu, na kterou každý (nebo skupiny) přinese část potravin. Tato aktivita se hodí především na podzim, kdy je v přírodě nejvíce plodů, ale dá se hrát kdykoliv během roku. Děti mohou sbírat jedlé listy v trávě (šťavel, šťovík, popenec, pampeliška atd.), na jaře se hodí i mladé lipové či bukové lístky. Na podzim pak plody (jeřabiny, jablka, ořechy, šípky, hloh, bukvice atd.), kořínky a cokoliv dalšího jedlého z „přírody doby kamenné“ najdou.

5 LÉČENÍ

Pro zážitek z každodenního života si mohou děti vyzkoušet i ošetření zranění. Jak léčili lidé v době kamenné? Např. malé odřeniny lze ošetřit listem z jitrocele, bolavé místo můžeme potřít i léčivým bahýnkem. Opět jde spíš o zážitek než o to naučit se seznam léčivých bylin.

6 POHŘEB

Doporučujeme s dětmi vyzkoušet také rituál pohřbu z doby kamenné. Stačí kameny či jinak vyznačit hrob (není nutné hloubit jámu), připravit ozdoby a dary pro zemřelého. Skupiny si mohou připravit i hudební nástroje a pohřební hudbu či píseň. Děti se mohou vystřídat a zažít, jak asi pohřbívali své blízké v době kamenné.

7 OHLÉDNUTÍ

V závěru lekce doporučujeme krátké sdílení, co jsme zažili a co nás překvapilo.

2 DOBA KAMENNÁ – UMĚNÍ

Cíl:	Dotknout se historie. Vyzkoušet si něco z umění doby kamenné. Zažít to, co jinak vidíme jen na obrázku v učebnici.
Čas:	40 minut
Věk:	ZŠ, SŠ
Místo:	okolí školy
Období:	teplejší část roku
Pomůcky:	přírodniny (klacky, kameny), jíl, látky a další vhodné doplňky, nádoby na hlinu, štětce, křídly, knihy s ukázkami pravěkého umění

1 BRÁNA DO DOBY KAMENNÉ

Než se vrhneme do návštěvy dávných umělců, zkusíme s dětmi sepsat, v čem si myslíme, že se umění v době kamenné lišilo od dnešního. Jak a z čeho umělci tvořili? Proč vůbec začali malby, sošky a jiné umění vytvářet? Kde vystavovali svá díla – nebo byla jen pro jejich osobní potřebu?

2 JESKYNNÍ MALBY

Malby v jeskyních jsou nádhernou ukázkou vyspělého umění doby kamenné. Dodnes nevíme jistě, k jakému účelu sloužily (zda k rituálům před lovem, náboženským obřadům nebo „jen“ k vyjádření touhy malovat. Děti si mohou vytvořit svou „jeskynní“ malbu. Skvěle se k tomu hodí hladký chodník někde kolem školy. Stačí vzít křídly, domluvit se kde a kdo bude malovat, a pustit se do tvoření. Děti mohou zkusit jednoduché obkreslení ruky, postavy nebo si troufnout i na velká zvířata (koně, nosorožce, šavlozubé tygry nebo mamuty).

TIP: Pokud je to možné, vyzkoušejte i kreslení uhlíkem z ohniště nebo malování hlinou, ideálně jílem. Stačí rozmíchat ve vodě a vytvořit hustou kaši. Větším štětcem pak mohou děti malovat či vyplňovat již hotové kresby. Malby hlinou a uhlíkem působí realističtěji a jílové i déle vydrží (lépe odolávají dešti).

3 PRAVĚKÉ SOŠKY

Všichni ji známe z obrázku, někdo ji i viděl jako sošku, ale málokdo si ji zkusil vyrobit. Věstonická venuše je nejstarší známá soška na světě. Tentokrát se budeme učit a objevovat skrze své prsty: děti si vyrobí sošku člověka nebo zvířete. Na obrázcích si ukážeme různé sošky z doby kamenné a můžeme diskutovat, k čemu je lidé tvořili. Důvod stále není jistý (zda pro svou radost, jako hračky pro děti nebo pro různé rituály). Je skvělé jít s dětmi nalézt zdroj jílu a získat tak autentický materiál, tvoření pak bude silnější zážitek. Pokud zdroj jílu nenalezneme, lze využít hrncářskou hlinu nebo tuhnoucí hmotu.

TIP: Pokud máte čas a chuť, mohou děti vyzkoušet vymodelovat i jednoduché nádoby z hlíny a ozdobit je např. otiskováním přírodnin.

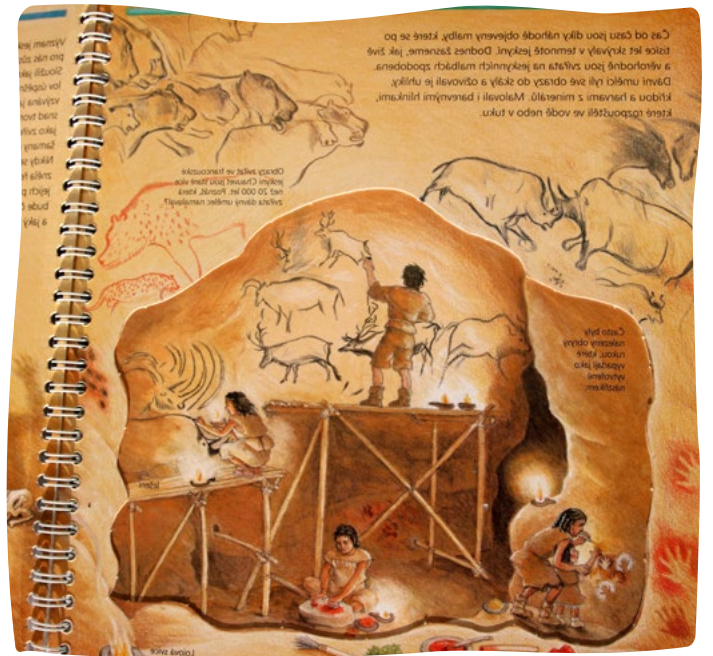
4 ZDOBNÍ TĚLA

Pokud děti chtějí, mohou si vyzkoušet i zdobení těla z doby kamenné. Pravěcí lidé se rádi zdobili barevnými hlínami na kůži a znali i tetování. Děti si ve skupinách nebo ve dvojicích mohou lehce pomalovat např. ruku jednoduchým geometrickým vzorem. K malování lze použít uhlí (ohořelá větvička), jíl či hlínu s vodou, křídou, barvy na tělo. Chtějí-li, mohou napodobit i pravěké tetování tužkou na oči případně propiskou (kterou je ale dobré včas umýt).

TIP: Mnoho informací nejen o pravěké módě najdete na <http://jakoblecipracloveka.cz/>

5 OHLÉDNUTÍ

Na konci „návštěvy“ u lovců v době kamenné doporučujeme malé shrnutí toho, co jsme zažili a zda má někdo nějaké otázky k tématu umění. Co bylo největším překvapením?

3 DOBA KAMENNÁ - LOV

Cíl:	Bezpečně vyzkoušet lov v době kamenné. Vyrobit si napodobeniny zbraní a vydat se na hravý lov či rybolov.
Čas:	40 minut
Věk:	ZŠ
Místo:	okolí školy
Období:	teplejší část roku
Pomůcky:	kartón, větve, provázky, voskovky, pastelky

1 ODHAD

Než se ponoříme do historie, zapíšeme si, co teď víme o tom, jak se lovilo v době kamenné. Jaké už lidé znali zbraně? Koho a jak lovili? Jak se děti učily lovit?

2 ZBRANĚ

Z větví a kamenů si mohou děti vyrobit oštěp, kuj nebo kamennou sekerku. Pokud nechcete, aby používaly kameny, mohou hroty vyrobit z kartónu, ostří oštěpu načrtnout voskovkou jako by bylo opálené v ohni apod.

3 JAKO LOV

Děti v době kamenné se také učily, jen docela jiné věci, než se učí dnes. Například se zdokonalovaly v lovu tak, že jedno či víc z nich hrálo jeleny a ostatní se k nim snažili neslyšně přiblížit a přepadnout je. Vyzkoušejte. Role lovců a kořisti se mohou střídat. Je vhodné vybrat trochu zarostlé místo.

4 LOV

Je skvělé, pokud si děti mohou vyzkoušet opravdový lov. Podaří se jim ulovit např. králíka? Doporučujeme vyrobit jednoduchého králíka z kartónu nebo ho namalovat na papír jako terč. Králík se může uvelebit někde ve vysoké trávě a lovci se ho snaží zasáhnout svým kopím (klackem). Náročnější varianta je, když se králík přiváže provázkem

na větev stromu a vítr jím pohybuje. Zasáhnout pohyblivý terč je náročnější.

5 RYBOLOV

Lovci v době kamenné uměli skvěle lovit i ryby. Pro rybolov si vyráběli kostěné háčky na konec oštěpu. Děti si mohou hrot vyrobit z kartónu a přivázat na klacek. Doporučujeme vyrobit i pár kartónových ryb, aby bylo co lovit. Úlovky se mohou navléknout na provázek a odnést do tábora.

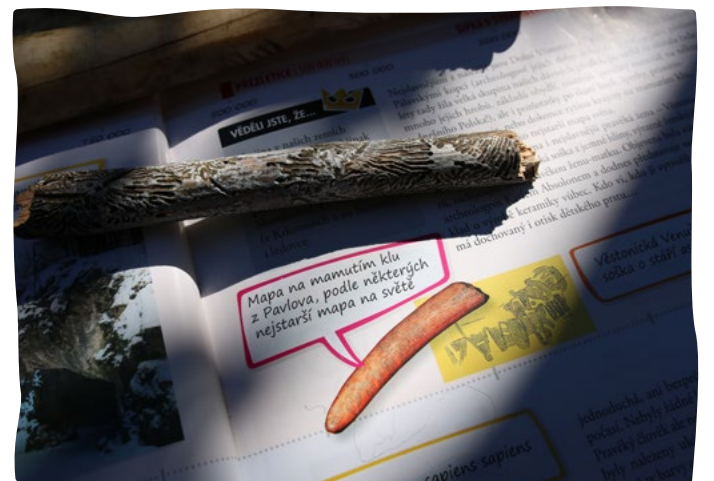
6 MAPY

Lidé v době kamenné si možná krajinu kolem sebe dokázali zakreslovat pro snadnější orientaci. Papír ani tužku ještě neměli, ale část vědců se domnívá, že vyryté kresby na některých kostech mohly být první mapy. Děti si mohou „kostěnou“ mapu vyrobit tak, že vyryjí zářezy do obyčejné oloupané větvičky (například bezu). Lze použít i světlý kámen, který pokreslí, nebo pokud najdou při svých výpravách do lesa větvičky s chodbičkami podkorního hmyzu, mohou je pomalovat bílou barvou (nejlépe fungují progresky či akvarelky) a „kostěná“ mapa krajiny je hotová.

7 OHLÉDNUTÍ

Na konci „návštěvy“ u lovců v době kamenné doporučujeme malé shrnutí toho, co jsme zažili, a zda má někdo nějaké otázky k tématu nebo chce sdílet, co ho překvapilo nebo bavilo.

4 PRVNÍ STAVITELÉ

Cíl:	Vyzkoušet si nejstarší stavební techniky. Pracovat s různorodým materiálem a zažít pracovní postupy, které jinak vidím jen na obrázcích.
Věk:	MŠ, ZŠ, SŠ
Místo:	lokalita, kde se dá stavět
Období:	teplejší část roku
Pomůcky:	materiál na stavby (větve, hlína, jíl, kameny), látka, nůžky, voskovky, přírodní provázek, knihy s obrázky rekonstrukcí nejstarších obydlí

1 PRVNÍ PŘÍSTŘEŠÍ

Lidé nejprve využívali pravděpodobně to, co jim nabízela sama příroda. Hledali úkryty v jeskyních, košatých stromech. Později začali stavět i jednoduché přístřešky. Vyzkoušíme si rychle vytvořit chýši z větví. Jakou zvolit konstrukci? Jakou velikost? Je vhodné vybrat místo, kde je možné přístřešek postavit a kde je dost materiálu na stavby.

2 DOMY Z KOSTÍ

Vývoj stavitelství se posouval a děti si nyní mohou vyzkoušet postavit zmenšeninu obydlí z doby kamenné. Kostra byla tvořena větvemi či kmeny a na ně se umísťovaly kožešiny (ty si vystříhneme z látky pomalované voskovkami v barvách srsti pravěkých zvířat). Vše se zpevnilo další vrstvou větví, případně kostí.

3 PROPLETENÉ STĚNY

V další fázi stavitelství budeme tvořit stěnu nebo celý malý domek z propleteného proutí vymazaného hlínou. Do země zapíchneme větší větve jako kůly, a ty pak propleteme menším proutím. Poté se stěny vymažou z obou stran hlínou (ideálně s jílem). Střecha byla obvykle šindelová, a tak stačí na sedlovou konstrukci upevnit

suchou trávu nebo slámu. Dřevěné vyplétané domy mohly být malé pro jednu rodinu, nebo i 20 metrů dlouhé a bydlelo v nich několik rodin najednou.

4 KAMENNÝ OBLOUK

Přechod od dřevěných ke kamenným stavbám vyžadoval naučit se dobře opracovávat místní kámen. Děti si mohou vyzkoušet, jak náročné je stavět s neopracovaným kamenem a porovnat, zda se staví lépe na sucho, jen pokládáním kamene na kámen, nebo když použijeme spojovací materiál: hliněnou/jílovitou kaši. V závěru stavebních testů každá skupina vytvoří kamenný oblouk, který vydrží alespoň chvíli pevně stát.

! TIP: ZDROJ JÍLU

Doporučujeme s dětmi hledat, kde v okolí by se mohl nacházet zdroj jílu nebo hlíny s větší jílovitou příměsí. Může to být vhodná příležitost pro bádání a objevování. Kde se drží voda? Kde je hlína víc písčitá, kde mazlavá? Mohou nám pomoci rostliny? Když místo najdeme a je to možné, odebereme si trochu materiálu na stavby, malování a tvoření.

5 100 LET REPUBLIKY

- Cíl:** Na jednom provázku — jedné časové ose — vidět hlavní události, které zažila naše republika od svého vzniku do současnosti. Nastartovat zájem o historické milníky, územní změny a zásadní osobnosti.
- Věk:** ZŠ, SŠ
- Místo:** kdekoliv
- Období:** celoročně
- Pomůcky:** papíry, provázek, kolíčky, připravené kartičky (mapy, fotky, popisy vytištěné na čtvrtce či podlepené kartónem, rozstříhané)
- Doporučení:** Lekci můžeme hravě zvládnout i ve třídě, ale při testování se opakovaně ukázalo, že venku práce s časovou osou i hledání mnohem lépe nastartovalo zájem dětí. Proto doporučujeme, vyrazte ven! Času se neobávejte, stačí vám cca 20 minut.

1 ODHAD 100 LET

Než se ponoříme do historie, zkusme s třídou odhadnout, co děti vědí o 100 letech naší republiky teď. Kdy vznikla? Co zásadního se v jejím „životě“ stalo? Jaké osobnosti si vybavíme a do jakého období asi patří? Děti mohou své odhady napsat na papírky a připevnit kolíčky na provázek. Pokud je dětí víc, doporučujeme udělat dvě skupiny, dva provázky, dvě časové osy. Zásadní je v této fázi nehodnotit. Nechat nejasnosti i otázky zaznít a zatím neodpovídat. Tato fáze hodiny může nastartovat zájem, vnitřní motivaci — teď nevíme, jak přesně vše bylo.

2 HLEDÁNÍ

Rozstříhejte texty, fotky a mapy na jednotlivé kartičky. Každé z dětí ukryje jednu až dvě kartičky (dle počtu dětí). Je důležité děti upozornit, že mají kartičky umístit viditelně v domluveném prostoru. Cílem není kartičky zamaskovat, ale proběhnout se a užít si rychlé hledání. Po uschování kartiček se děti vrátí k učiteli a znovu vyběhnou. Tentokrát každý najde opět jednu až dvě (podle počtu, kolik ukryl, aby zbylo na všechny) kartičky, které neschoval.

3 NAŠICH 100 LET

Každý se pokusí umístit svou kartičku na časovou osu (provázek). Postupně se skupina/y musí začít domlouvat, co kam asi patří, kartičky přesouvat, a tak se postupně dostávat k svému řešení. Učitel může fungovat jako podpora, pokud bude třeba. Když je skupina hotová, začíná nejdůležitější část: diskuze a porovnávání (s naším úvodním odhadem, druhou skupinou, pokud je, nebo s učebnicí, encyklopedií, pohledem učitele). Důležitá nejsou jen data, ale především debata, např. nad měnící se mapou republiky.

4 JÁ A MOJE RODINA

Doporučujeme přidat v závěru i aktivitu, kdy děti zkusí označit (klidně jen prstem) na provázku např. kdy se narodily ony, kdy jejich rodiče, kdy babička a děda. Můžeme se zeptat, zda mají v rodině někoho, kdo zažil některou z významných událostí naší republiky (válku, revoluci atd.).

TIP: REÁLNÉ PŘÍBĚHY

Časovou osu na provázku si můžeme přenést do třídy a případně doplňovat o další data, fotky, konkrétní příběhy. Na děti nejvíc působí historie vyprávěná skrze reálné příběhy. Proto ve fotopříloze přidáváme knihy, jež nabízí vzpomínky konkrétních lidí, kteří prožili některou etapu ze 100 let naší republiky. Doporučujeme např. web www.postbellum.cz

TIP: PŘEHLED ZDROJŮ

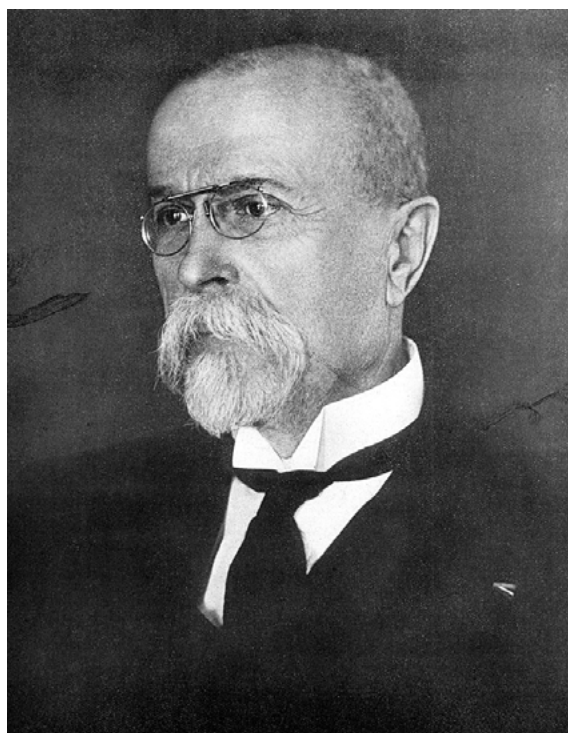
Doporučení na dětské knihy, hry, pracovní listy i recept na oblíbené ořechové cukroví TGM najdete v článku Veroniky Peslerové <https://pesleri.blogspot.com/2018/10/dv-stolete-vyroci.html>

OSOBNOSTI, KTERÉ OVLIVNILY 100 LET NAŠÍ REPUBLIKY

zdroj obrázku: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_I.

KAREL I. HABSBURSKÝ

zdroj obrázku: https://cs.wikipedia.org/wiki/Tomáš_Garrigue_Masaryk

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

zdroj obrázku: https://cs.wikipedia.org/wiki/Edvard_Beneš.

EDVARD BENEŠ

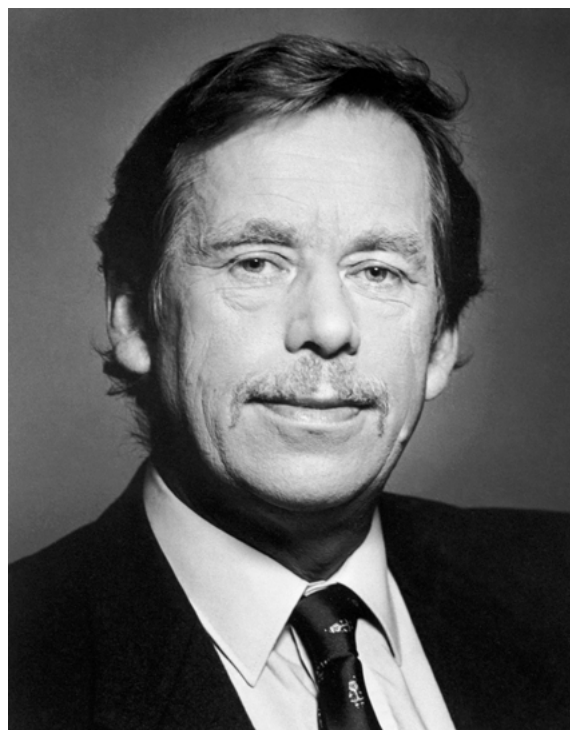
zdroj obrázku: https://cs.wikipedia.org/wiki/Adolf_Hitler

ADOLF HITLER

zdroj obrázku: https://en.wikipedia.org/wiki/Klement_Gottwald

KLEMENT GOTTWALD

zdroj obrázku: https://en.wikipedia.org/wiki/Vavlac_Havel

VÁCLAV HAVEL

ZÁŠADNÍ OKAMŽIKY 100 LET NAŠÍ REPUBLIKY

Název státu

Období

RAKOUSKO-UHERSKO

1867–1918

PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

1918

DRUHÁ ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

1938–1939

PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA

1939–1945

**ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA
(ŽTRÁTA PODKARPATSKÉ RUSI)**

1948–1960

ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

1960

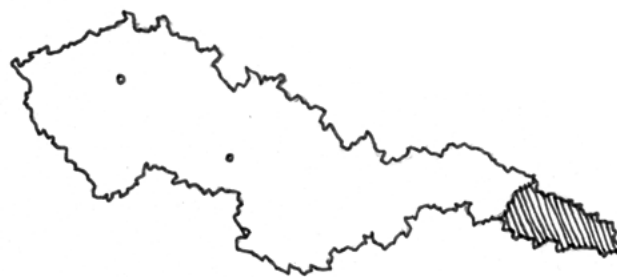
ČESKÁ A SLOVENSKÁ FEDERATIVNÍ REPUBLIKA

1989(1990)–1993

ČESKÁ REPUBLIKA

1993

ZÁŠADNÍ OKAMŽIKY 100 LET NAŠÍ REPUBLIKY

Učíme se venku

OŽIVLÁ HISTORIE

Tato publikace obsahuje následující lekce:

- 1 DOBA KAMENNÁ – ŽIVOT
- 2 DOBA KAMENNÁ – UMĚNÍ
- 3 DOBA KAMENNÁ – LOV
- 4 PRVNÍ STAVITELÉ
- 5 100 LET REPUBLIKY